

Tito danes — Tito jutri

Dušan
Matić

Tito danes in Tito jutri... Dogaja se, včasih, navadno ponoči. Ko berem ali pišem. Molk, poln pomenov. Skladen molk, tudi kadar ga prevevata nemir in dvom. To je naše življenje. Pa vendar je, kot bi človek odplul na neko žametasto morje, brez gub, brez vsakdanjih skrbi. In nena doma se zdrznem. Vprašam se: kje sem? Vznemirim se. Stopim k oknu in ga na široko odprem. Tišina. Zvezde. Ali pa tih snežni metež. Ali pa košava, ki brije po pustih ulici. Vseeno. Kar naj bodo tam tišina spečega mesta in mirujoče zvezde. Pred menoj so strahote naše preteklosti. Viharji naših let. Trpljenje in boj. Tišina je včasih varljiva. Tudi mirujoče zvezde včasih varajo. Prav tako tiho in mirno je bilo nebo v noči s petega na šesti april 1941. leta. Nad vejevjem že ozelenelih dreves na Poincaréjevi ulici je nemo potoval mesec. Z nami so takrat korakali tudi Lola in Vesa in Jurica. Pravijo, da jih ni več. Vendar so v naših koreninah. So v naših srcih. Naš današnji danes se je tedaj odkrival pred nami. Nekje za našimi mejami pa so že hrumeli dizelski motoriji Hitlerjevih »štuk«, ki se bodo to nedeljsko jutro zgrnile nad naše mesto (zato se mesečina mogoče zmeraj umakne, kadar je svet razburkan). V podobnih čarobnih nočeh so se stresale nad mesta ubijalske »preproge« ... Svet, v katerem živimo, je poln nevarnosti, človeška srca polna groze. Kdo naj ve, kaj skriva ta mirni sijaj hladnih zvezd? Temne strasti zlih čarovnikov sveta ne vidijo tega sijaja. Poznajo samo svoje krvave obračune. Tedaj se domislim in v sebi neslišno izgovorim ime: Tito. In topli, človeški sij zatrepeta pod hladnim sijajem noči. Umirim se. Zaprem okno. Miren berem naprej. Ali pa iščem in tehtam besede: to je moje delo. Na dnu zavesti bdi zvest stražar en sam preprost stavek (stavek? — ne, to je resničnost): Dobro je — mi imamo Tita.

Kajti Tito je naš vsakdanjik, naša človečnost, živa straža naše svobode, naš NE vsaki ubijalski dogmi, »naše trpljenje in naša bol«, kot je pred časom dejal v Slavonskem brodu, naš »in vendar se giblje« socializem.

TITO DANES — TITO JUTRI...

Mogoče ne bi nikdar tako glasno povedal tega, kar sem rekel zdaj. So velike stvari v življenju, o katerih molčimo. Besede so včasih zapeljivke. Tisti, ki imajo opravka z njimi, vedo, kako lahko popačijo našo misel, ali pa zazvenijo lažnivo, ko bi preprosto morale pomeniti to, kar pomenijo. A veliki uroki življenja zahtevajo od nas, da smo natančni in da smo jim zvesti. Ko so me po telefonu zaprosili, naj napišem o Titu ob njegovem rojstnem dnevu, sem se zbehal. Kaj naj rečem novega jaz, ki sem se z njim, če se ne motim, vsega skupaj samo enkrat rokoval. Po vsem, kar so o njem povedali tisti tovariši, ki se ob njem bojujejo že mnogo let in delajo z njim dan in noč. Pa vendar — so dolžnosti, mimo katerih ni mogoče. Zlo je

v svetu trdovratno in se ponavlja. Tudi dobro mora biti trdovratno in se ponavljati. Tu je konec vsakega esteticizma. Ponovil bom vsaj besede, ki so jih rekli drugi. Spodbuda jim bo ljubezen. Ta je vedno živa, o tem sem prepričan. Seveda ima vsakdo med nami s Titom svoj notranji dialog. Celo tisti, ki ga v svetu ne marajo, vedo, da je »trd oreh, čudovit sad«, s takim človekom pa se je treba pogovarjati. Tudi jaz sem vam izpovedal svoj dialog. Jaz vendarle poznam Tita že petnajst let...

Takole. Predsinočnim, potem, ko sem obljubil, da bom pisal, sem se pozno vrnil domov. Večerov z Louisom Guillotom ni mogoče na hitro končati. In v teh pogovorih se je kot vodilni motiv ponavljalo Titovo ime. In ime Španije. Na pisalni mizi sem našel rokopis: prevod sodobnih angleških pesnikov, ki naj bi ga pregledal. Berem. Malce sem nemiren, ker ne vem, kaj bom napisal o Titu. Nenadoma zagledam pisma W. H. Audena: Španija 1937. Vračam se k tistim burnim in plamenečim dnem in ponavljam sam pri sebi:

Ime mi je bilo Anita,
krvava španska vrtnica ...

V sebi slišim šepet: Tito 1937. leta; obujam spomin na to zmeraj živo in odločilno leto v življenju naših narodov, leto, ko je tovariš Tito prevzel težko odgovornost vodstva naše partije.

Berem pesnika Audena:

Včeraj vsa naša preteklost ...
Včeraj ...
Sojenje heretikom med kamnitimi stebri;
Včeraj teološki spori po gostilnah
in čudežna ozdravljenja pri virih;
Včeraj Sobota Čarovnic. In danes boj.

O kom poje pesnik? Mar ne o vseh nas iz tistih dni, ko so nad Evropo, nad svet legale mračne sence fašistične vojne in ko so se svobodoljubne duše pripravljale na odpor in odločilni boj za svobodo sveta?

Berem naprej:

In sirota v hladnem domu
odloži
Večernik: »Naš dan je naš
poraz. O, pokaži, zgodovina,
nam Operaterja,
Organizatorja in Čas — roko, ki spodbuja.«

Mar ni to krik dobe? Pesniki so včasih vidci, celo takrat, kadar se zdi, da ne vedo, kaj govorijo. Auden najbrž ni niti slutil, da je na njegov

krik zgodovina že odgovorila, da nam je v senci ilegale pokazala tega »Operaterja«, »Organizatorja«, ta »Čas — roko, ki spodbuja« k napredku, in to prav na naših trpečih balkanskih tleh, prav v tem španskem letu, v osebi tovariša Tita.

V prihodnjem letu smo v Beogradu že vedeli za te temeljne spremembe v naši partiji, vedeli na tisti čuden in neizrekljiv način, značilen za ilegalno in polilegalno življenje kakega gibanja, ko je znano vse in nič, ko določena človeka ne merimo z njegovo fizično navzočnostjo, temveč z daljnosežnostjo njegovega delovanja. Prav na tej svoji pisalni mizi sem jeseni 1939 na rokopisu, ki ga je iz Pariza prinesel kapetan Miletić, trpin, pa vendar borec do konca, ustreljen na Banjici leta 1944, spodaj desno zagledal s svinčnikom napisan, komajda viden podpis tovariša Tita kot znamenje soglasja; podpis, ki je danes znan po vsem svetu. Ta živa sled roke človeka, ki je stopil na čelo Partije, je bila toliko živa in prepričljiva, ker se je zapisala na članek, ki je dokazoval širino in čvrstost misli; bilo je to znamenje, ki je zbujalo zaupanje v prihodnost. Od takrat poznam Tita. Od takrat poznam Tita. Od takrat imam svoj notranji dialog z njim...

In zato se mi tudi dandanes, kadar me ponoči obidejo strah in slutnje pod molčečim nebom in pred gluhonemimi zvezdami, kadar se pri delu zgrnejo nadme težave in skrbi, na dno zavesti zapiše vedno isti stavek: Dobro je; saj imamo Tita.

Tito danes in Tito jutri...

To dejansko pomeni, če naj uporabim abstraktno besedo, Titov, naš optimizem. Vem, da nekateri ne marajo te besede. Posebno »delikatne duše« ne. Zdi se jim, da ima priokus moraliziranja. Vem, da so jo umazali tisti, ki so mislili dobro. Pa vendar — če potrebujemo besedo, s katero bi označili vero v življenje, vero v to, da gre človeštvu vendar na boljše, potem ji vrnimo njen osnovni pomen. Ali ni naša dolžnost, da številnim besedam, ki so jih mnoge sumljive roke tako zelo umazale, vrnemo njihovo prvotno čistost in novo dostojanstvo? Tudi življenju samemu je treba vrniti čistost in dostojanstvo. Verjamemo vanj, a ne zato, ker bi bilo lahko; polno je težav, trpljenja, skrbi, katastrof in tragedij. Življenje je veličastno prav zato, ker je zmaga nad temi neusmiljenimi izkušnjami.

Niste še nikdar videli trave, ki je zrasla sredi pločnika, ali drevesa, čeprav grčavega, v nepristopnih golih stenah: je optimizem sanjačev in optimizem graditeljev. Optimizen sanjačev je drugačen in ranljiv. Če se ga ne dotakne življenje, ostane v oblakih. Če ga rani resnica, se spremeni v razočaranje, v jok zaradi izgubljenega, v uničenje ničnega. Titov optimizem je drugačne vrste. To je optimizem graditelja, to so težave, trpljenje, skrbi, celo smrt sama, to so zidaki, s katerimi zidamo stavbo našega bolj človeškega življenja na svetu. Kdor je kot Tito vzdržal vse rane življenja in boja iz dni njegovega Kumrovca pa vse do danes, ve, da je življenje velika resnica, ter da je za to življenje treba tudi vse dati. To je najvišji Titov nauk.

Tito danes in Tito jutri...

24. maja 1953